

QUAN ĐIỂM CƠ BẢN CỦA ĐẢNG VỀ CÔNG TÁC XUẤT BẢN (2001-2021)

TS ĐÀO THỊ HOÀN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Bước vào thời kỳ đẩy mạnh toàn diện CNH, HĐH và hội nhập quốc tế, trước những cơ hội và thách thức trong phát triển kinh tế - xã hội nói chung và sự phát triển của ngành xuất bản nói riêng, Đảng đã có những chủ trương lớn và những quan điểm chỉ đạo cụ thể đối với ngành xuất bản, định hướng các hoạt động của ngành cũng như chỉ đạo xây dựng hệ thống pháp luật xuất bản thích ứng với xu thế phát triển chung, phù hợp với điều kiện, hoàn cảnh của đất nước.

Để các nhà xuất bản, cơ sở in, đơn vị phát hành hoạt động đúng tôn chỉ, mục đích, thông tin có định hướng, đảm bảo quyền hưởng thụ văn hóa có chọn lọc của nhân dân, việc nắm vững hệ thống những quan điểm cơ bản của Đảng, những chủ trương, chính sách cụ thể của Nhà nước về công tác xuất bản có ý nghĩa vô cùng quan trọng.

Từ khóa: Đảng Cộng sản Việt Nam; công tác xuất bản; thời kỳ đổi mới

1 Trong thời kỳ đổi mới, đặc biệt thời kỳ đẩy mạnh toàn diện CNH, HĐH và hội nhập quốc tế, Đảng khẳng định xuất bản là lĩnh vực văn hóa - tư tưởng của Đảng, Nhà nước và nhân dân, là một bộ phận của nền văn hóa Việt Nam, đồng thời là một ngành kinh tế - công nghệ đặc thù. Theo đó, công tác tư tưởng lý luận, trong đó có công tác báo chí, xuất bản được Đảng đặc biệt quan tâm. Công tác báo chí, xuất bản hướng vào đổi mới nội dung, hình thức, góp phần tuyên truyền, động viên nhân dân thực hiện chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; góp phần giáo dục ý thức cảnh giác, đấu tranh

chống âm mưu phá hoại của chủ nghĩa đế quốc và các thế lực phản động; phê phán các luận điệu chống Đảng, chống chủ nghĩa xã hội.

Đại hội IX của Đảng (2001) đề ra phương hướng, mục tiêu: “Hướng báo chí, xuất bản làm tốt chức năng tuyên truyền đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước, phát hiện những nhân tố mới, cái hay, cái đẹp trong xã hội, giới thiệu gương người tốt, việc tốt, những điển hình tiên tiến, phê phán các hiện tượng tiêu cực, uốn nắn những nhận thức lệch lạc, đấu tranh với những quan điểm sai trái; Nâng cao tính chân thực, tính giáo dục và tính chiến đấu của thông tin;

khắc phục khuynh hướng “thương mại hóa” trong hoạt động báo chí, xuất bản”¹.

Tiếp đó, Hội nghị lần thứ 10 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa IX), tháng 7-2004, kiểm điểm 5 năm thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”, trên cơ sở đó, đề ra những chủ trương và giải pháp tăng cường sự lãnh đạo của Đảng trên lĩnh vực văn hóa. Kết luận Hội nghị Trung ương 10 (Khóa IX) đã nhấn mạnh các giải pháp, trong đó có giải pháp về việc “phát huy tài năng sáng tạo của đội ngũ trí thức, văn nghệ sĩ, những người làm công tác báo chí, xuất bản, những hạt nhân văn hóa cơ sở”, đồng thời cần “tăng mức đầu tư cho văn hóa để đến năm 2010 ít nhất đạt 1,8% tổng chi ngân sách nhà nước”. Trong đó, xuất bản tiếp tục nhận được hỗ trợ của Nhà nước trong việc xuất bản, in ấn, phát hành xuất bản phẩm, tăng cường tiềm lực để thực hiện mục tiêu “phấn đấu trở thành nền xuất bản khá trong khu vực vào năm 2010”.

Nhằm cụ thể hóa các quan điểm, chủ trương đã đề ra, Đảng đã ban hành nhiều chỉ thị, nghị quyết, kịp thời định hướng hoạt động xuất bản trong tình hình mới. Trước những chuyển biến, cơ hội và thách thức đan xen của tình hình thế giới và trong nước những năm đầu thế kỷ XXI, thực hiện quan điểm, chủ trương của Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, để nâng cao chất lượng toàn diện hoạt động xuất bản, tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động này phát triển đúng hướng, tăng cường công tác quản lý nhà nước về công tác xuất bản, ngày 25-8-2004, Ban Bí thư Trung ương Đảng đã kịp thời ra Chỉ thị số 42-CT/TW Về nâng cao chất lượng toàn diện của hoạt động xuất bản.

Đây là lần đầu tiên trong thời kỳ đổi mới, Ban Bí thư ban hành một Chỉ thị riêng về công tác xuất bản. Trong đó, lần đầu tiên, Đảng đã nhìn nhận xuất bản, in, phát hành là một ngành kinh tế-

kỹ thuật, song song với chức năng tư tưởng, văn hóa đã được khẳng định trong suốt một thời gian dài. Chỉ thị số 42-CT/TW khẳng định vai trò của xuất bản, định hướng chiến lược phát triển hoạt động xuất bản thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế. Chỉ thị nêu 5 nhiệm vụ, 6 giải pháp nhằm tạo bước phát triển vững chắc, mạnh mẽ và nâng cao chất lượng toàn diện của hoạt động xuất bản.

Thông qua việc định hướng công tác xuất bản qua 5 nhiệm vụ và 6 giải pháp, Chỉ thị 42-CT/TW khẳng định: sự nghiệp xuất bản là một lĩnh vực hoạt động tư tưởng sắc bén của Đảng, Nhà nước và nhân dân, là một bộ phận quan trọng của nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, có nhiệm vụ tích lũy và truyền bá các giá trị tinh thần, góp phần nâng cao dân trí, phát triển văn hóa, xây dựng nền tảng tư tưởng, thế giới quan, nhân sinh quan cách mạng và khoa học của xã hội; xây dựng đạo đức, lối sống và phát triển toàn diện nhân cách con người Việt Nam; góp phần đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, hình thành xã hội học tập. Hoạt động xuất bản phải chăm lo bảo vệ, khẳng định và phát huy các giá trị văn hóa dân tộc, đồng thời mở rộng giao lưu văn hóa, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại và đấu tranh không khoan nhượng với các quan điểm sai trái, lạc hậu.

Hoạt động xuất bản phải coi trọng việc phục vụ nhiệm vụ chính trị, tư tưởng, đáp ứng nhu cầu đọc của nhân dân, đồng thời phải thực hiện tốt nhiệm vụ kinh doanh, xây dựng ngành xuất bản thành một ngành kinh tế - công nghệ phát triển toàn diện, vững chắc. Cần xây dựng những chính sách và cơ chế phù hợp để xuất bản hoạt động có hiệu quả trong cơ chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Đại hội X của Đảng (2006), khẳng định: “Bảo đảm sự gắn kết giữa nhiệm vụ phát triển kinh tế là trọng tâm, xây dựng Đảng là then chốt với phát

triển văn hóa, nền tảng tinh thần của xã hội”, và “Phát triển mạnh và nâng cao chất lượng các hoạt động thôn tin, báo chí, phát thanh, truyền hình, xuất bản và phát hành trên tất cả các vùng, chú ý nhiều hơn đến vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc thiểu số”².

Sau 3 năm thực hiện Chỉ thị số 42-CT/TW, đề cụ thể hóa các nhiệm vụ và giải pháp được đưa ra trong Chỉ thị, Ban Bí thư Trung ương Đảng (khóa X) tiến hành tổ chức Sơ kết 3 năm thực hiện Chỉ thị và ra Thông báo Kết luận số 122-TB/TW, ngày 20-12-2007 Về nâng cao chất lượng toàn diện của hoạt động xuất bản. Thông báo tiếp tục khẳng định các nội dung vừa mang tính cấp bách, vừa mang tính lâu dài trong chỉ đạo công tác xuất bản mà Chỉ thị 42-CT/TW nêu ra. Đặc biệt, Thông báo đã đánh giá khái quát ưu điểm, thành tích và cả những yếu kém, khuyết điểm của công tác xuất bản sau 3 năm thực hiện Chỉ thị số 42-CT/TW.

Tiếp đó, Ban Bí thư ban hành các Quyết định liên qua đến hoạt động xuất bản như: Quyết định số 281-QĐ/TW, Quyết định số 282-QĐ/TW Quy định trách nhiệm, quyền hạn và việc bổ nhiệm, miễn nhiệm, khen thưởng, kỷ luật cán bộ là lãnh đạo nhà xuất bản, Quyết định số 283-QĐ/TW Quy định về sự phối hợp giữa Ban Tuyên giáo Trung ương, Ban cán sự Đảng Bộ Thông tin và truyền thông và các cơ quan Đảng, cấp ủy tổ chức Đảng các cơ quan Nhà nước, tổ chức đoàn thể trong công tác chỉ đạo, quản lý hoạt động xuất bản. Các văn bản này đã định hướng những vấn đề lớn về chính trị, tư tưởng; về sự phối hợp giữa cơ quan Đảng, nhà nước, tổ chức đoàn thể xã hội trong công tác chỉ đạo, quản lý hoạt động xuất bản; về vai trò, chức năng và trách nhiệm các tổ chức, cá nhân giữ các cương vị quan trọng trong nhà xuất bản.

Nhấn mạnh vai trò của báo chí, xuất bản trong nhiệm vụ phát triển văn hóa xã hội, Đại hội XI của Đảng (2011) nêu rõ: “Chú trọng nâng cao tính tư

tưởng, phát huy mạnh mẽ chức năng thông tin, giáo dục, tổ chức và phản biện xã hội của các phương tiện thông tin đại chúng vì lợi ích của nhân dân và đất nước; khắc phục xu hướng thương mại hóa, xa rời tôn chỉ, mục đích trong hoạt động báo chí, xuất bản. Tập trung đào tạo, bồi dưỡng, xây dựng đội ngũ hoạt động báo chí, xuất bản vững vàng về chính trị, tư tưởng, nghiệp vụ và có năng lực đáp ứng tốt yêu cầu của thời kỳ mới. Rà soát, sắp xếp hợp lý mạng lưới báo chí, xuất bản trong cả nước theo hướng tăng cường hiệu quả hoạt động, đồng thời đổi mới mô hình, cơ cấu tổ chức, cơ sở vật chất - kỹ thuật theo hướng hiện đại.

Phát triển và mở rộng việc sử dụng internet, đồng thời có biện pháp quản lý, hạn chế mặt tiêu cực, ngăn chặn có hiệu quả các hoạt động lợi dụng internet để truyền bá tư tưởng phản động, lối sống không lành mạnh”³.

Đại hội XII của Đảng (2016) bổ sung và nhấn mạnh việc cần thiết phải đổi mới công tác tư tưởng, lý luận và đặt ra yêu cầu, nhiệm vụ đổi mới mạnh mẽ, đồng bộ về nội dung, phương thức và các bình diện của công tác tư tưởng, lý luận. Vấn đề đổi mới mạnh mẽ, đồng bộ công tác tư tưởng, lý luận trước hết xuất phát từ mục tiêu, yêu cầu, nhiệm vụ của công cuộc xây dựng, phát triển đất nước, công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế trong giai đoạn mới. Trong nhiệm vụ xây dựng, phát triển văn hóa, con người, “Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII” của Đảng nhấn mạnh cần: “Làm tốt công tác lãnh đạo, quản lý báo chí, xuất bản. Các cơ quan truyền thông phải thực hiện đúng tôn chỉ, mục đích, đối tượng phục vụ, nâng cao tính tư tưởng, nhân văn và khoa học, đề cao trách nhiệm xã hội, nghĩa vụ công dân, góp phần xây dựng văn hóa và con người Việt Nam. Quy hoạch, sắp xếp lại hệ thống báo chí đáp ứng yêu cầu phát triển, bảo đảm thiết thực, hiệu quả.

Chú trọng công tác quản lý các loại hình thông tin trên Internet để định hướng tư tưởng và thẩm mỹ cho nhân dân, nhất là cho thanh niên, thiếu niên”²⁴.

Sau hơn 10 năm thực hiện Chỉ thị số 42-CT/TW của Ban Bí thư, hoạt động xuất bản đã có nhiều chuyển biến tích cực, giữ đúng định hướng chính trị, thích ứng với cơ chế thị trường, đáp ứng tốt hơn nhu cầu đọc của nhân dân, góp phần xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Nội dung, phương thức lãnh đạo, chỉ đạo, quản lý hoạt động xuất bản có nhiều đổi mới, kịp thời khắc phục một số hạn chế, bất cập trong thực tiễn hoạt động xuất bản. Tổng kết 10 năm thực hiện Chỉ thị số 42, Ban Bí thư ra “Thông báo Kết luận số 19-KL/TW ngày 29-12-2016 Về việc tiếp tục thực hiện Chỉ thị số 42 của Ban Bí thư (khóa IX) về nâng cao chất lượng toàn diện hoạt động xuất bản”.

Kết luận số 19-KL/TW của Ban Bí thư Trung ương Đảng (Khóa XII) xác định rõ trách nhiệm của các cấp, các ngành, các địa phương để lĩnh vực xuất bản phát triển đúng định hướng, nhanh và bền vững, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế.

Đến năm 2021, trong xu hướng của cuộc Cách mạng công nghệ lần thứ tư thúc đẩy sự phát triển mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, công tác xuất bản đứng trước nhiều thời cơ cũng như những thách thức. Trước tình hình đó, Đảng chủ trương đẩy mạnh phát triển nội dung số, mà xuất bản là một trong những lĩnh vực cần sớm thực hiện hiệu quả. Đại hội XIII của Đảng khẳng định: “Phát triển hiệu quả, lành mạnh hệ thống báo chí, xuất bản, in, phát thanh, truyền hình, đặc biệt là mảng nội dung số đáp ứng yêu cầu xây dựng, bảo vệ đất nước và nhu cầu của người dân. Chủ động, kịp thời cung cấp thông tin thiết yếu và tiếp nhận thông tin phản ánh của người dân trong đấu tranh phòng, chống suy thoái đạo đức, lối sống, các thông tin về tham nhũng, lãng phí, quan liêu, tệ nạn xã hội; biểu

đương nhân tố tích cực, điển hình tiên tiến, gương người tốt, việc tốt. Sớm hình thành thị trường sản phẩm dịch vụ văn hóa, thông tin lành mạnh”²⁵.

2 Qua nghiên cứu hệ thống các văn kiện của Đảng thời kỳ đẩy mạnh toàn diện CNH, HĐH và hội nhập quốc tế về xuất bản, bước đầu có một số nhận xét sau:

Một là, Đảng đã khẳng định và ngày càng hoàn thiện quan điểm xuất bản là một lĩnh vực hoạt động tư tưởng sắc bén của Đảng, là một bộ phận quan trọng của nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

Hai là, chỉ đạo công tác xuất bản phải coi trọng việc phục vụ nhiệm vụ chính trị, tư tưởng, đáp ứng nhu cầu đọc của nhân dân, đồng thời phải thực hiện tốt nhiệm vụ kinh doanh, xây dựng ngành xuất bản thành một ngành kinh tế - công nghệ phát triển toàn diện, vững chắc.

Ba là, đẩy mạnh công tác thể chế hóa, xây dựng pháp luật xuất bản. *Luật Xuất bản* qua các lần sửa đổi, bổ sung, Chính phủ và các cơ quan quản lý nhà nước đã ban hành một hệ thống văn bản nhằm cụ thể hóa các quy định trong *Luật Xuất bản*, tạo hành lang pháp lý để hoạt động xuất bản phát triển ổn định, đúng định hướng.

Bốn là, tăng cường công tác quản lý nhà nước về xuất bản. Bám sát nội dung cải cách hành chính, công tác quản lý đã đề cao vai trò, trách nhiệm, quyền hạn, tính năng động, sáng tạo của các chủ thể tham gia hoạt động xuất bản; đẩy mạnh phân cấp quản lý theo hướng nâng cao vai trò quản lý vĩ mô, tăng cường trách nhiệm của cơ quan chủ quản nhà xuất bản; mở rộng một số quyền cho các cơ quan quản lý nhà nước ở địa phương.

Cùng với việc đề ra những định hướng lớn trong công tác xuất bản, Đảng đã xác định những nhiệm vụ cơ bản của ngành xuất bản, đó là: *Thứ nhất*, nâng cao chất lượng toàn diện các xuất bản

phẩm; *Thứ hai*, tiếp tục rà soát, bổ sung và thực hiện tốt quy hoạch ngành xuất bản; tập trung xây dựng tiềm lực và năng lực của hoạt động xuất bản; nâng cao hiệu quả kinh tế của xuất bản, in và phát hành; *Thứ ba*, xây dựng các mô hình và cơ cấu mới các đơn vị xuất bản phù hợp với sự phát triển của công nghiệp xuất bản hiện đại: thí điểm xây dựng tập đoàn xuất bản, tổ hợp xuất bản - báo chí, nghiên cứu hoàn chỉnh mô hình doanh nghiệp làm nhiệm vụ xuất bản; *Thứ tư*, huy động các nguồn lực xã hội cho xuất bản và phát hành sách phục vụ đông đảo nhân dân. Xây dựng, ban hành cơ chế quản lý phù hợp, có hiệu quả đối với lực lượng tham gia hoạt động xuất bản, in và phát hành ngoài nhà nước, thực hiện xã hội hóa hoạt động xuất bản; *Thứ năm*, xây dựng kế hoạch đào tạo dài hạn, bồi dưỡng, phát triển lực lượng, đội ngũ cán bộ của ngành xuất bản, đảm bảo về chính trị và chất lượng nghề nghiệp cho đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý, chuyên môn, nghiệp vụ, các tác giả, cộng tác viên trong cả ba khâu xuất bản, in và phát hành.

Những quan điểm, chủ trương của Đảng đối với công tác xuất bản, Nhà nước đã thể chế hóa thành hệ thống chính sách, pháp luật về xuất bản khá đồng bộ. Nhờ đó, trong thời kỳ đổi mới, đặc biệt là thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH, hội nhập quốc tế, “lĩnh vực xuất bản, in và phát hành tiếp tục phát triển”; góp phần tuyên truyền chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương, quan điểm, đường lối đổi mới của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước cổ vũ, tạo sự đồng thuận xã hội; nâng cao kiến thức của nhân dân về chính trị, lý luận và pháp luật, khoa học công nghệ, phục vụ sự nghiệp đổi mới, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Đồng thời, xuất bản phẩm là công cụ đấu tranh chống các tư tưởng sai trái, phản động, thù địch; công cụ quảng bá hình ảnh đất nước Việt Nam hòa bình, hữu nghị, ổn định

và phát triển năng động, giàu tiềm năng hợp tác và là một thành viên tích cực, có trách nhiệm của cộng đồng quốc tế; góp phần thông tin về Việt Nam, giúp nhân dân thế giới và người Việt Nam ở nước ngoài hiểu đúng về các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách của Nhà nước, về đất nước, con người Việt Nam. Đúng như nội dung tổng kết công tác xây dựng Đảng khóa XII tại Văn kiện Đại hội lần thứ XIII (2021), Đảng nhấn mạnh: “Công tác lãnh đạo, chỉ đạo các cơ quan báo chí, xuất bản có chuyển biến tích cực. Việc tuyên truyền, phổ biến đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước đã góp phần tích cực nâng cao nhận thức, thống nhất ý chí và hành động trong cán bộ, đảng viên, nhất là trong đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực, ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ”⁶.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2015, T. 60, tr. 144

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb CTQG, H, 2006, tr. 213-214

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb CTQG, H, 2012, tr. 225

4. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, dẫn theo: <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/ban-chap-hanh-trung-uong-dang/dai-hoi-dang/lan-thu-xii/bao-cao-chinh-tri-cua-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-khoa-xi-tai-dai-hoi-dai-bieu-toan-quo-lan-thu-xii-cua-dang-1600>

5, 6. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb CTQGST, H, 2021, T. II, tr. 142, 170-171.